

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

NIZOMIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT
PEDAGOGIKA UNIVERSITETI

“MAKTABGACHA TA'LIM” FAKULTETI

“MAKTABGACHA TA'LIM PSIXOLOGIYASI VA PEDAGOGIKASI”
KAFEDRASI

PROFESSOR OYSHA XASANBOYEVA
“MAKTABGACHA TA'LIM FIDOYISI
VA OILASHUNOSI”

Respublika ilmiy-amaliy talabalar anjumani

MATERIALLARI

2 mart 2020 yil

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

**NIZOMIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT
PEDAGOGIKA UNIVERSITETI**

“MAKTABGACHA TA‘LIM” FAKULTETI

“MAKTABGACHA TA‘LIM PSIXOLOGIYASI VA PEDAGOGIKASI” KAFEDRASI

**PROFESSOR OYSHA XASANBOYEVA
“MAKTABGACHA TA‘LIM FIDOYISI
VA OILASHUNOSI”**

**Respublika ilmiy-amaliy talabalar anjumani
materiallari**

TOSHKENT – 2020

Mazkur tizimni rivojlantirish maqsadida hukumatimiz tomonidan ko‘plab me‘yoriy-huquqiy hujjatlar qabul qilindi.

O‘zbekiston Respublikasida Maktabgacha ta‘lim vazirligi tashkil etildi, maktabgacha ta‘lim muassasalarining moddiy - texnik bazasi mustahkamlandi, me‘yoriy - huquqiy hujjatlar takomillashtirildi, «Ilk qadam» davlat o‘quv dasturi ishlab chiqildi, shuningdek, 3-6 yoshli qizlarni ma‘naviy-ahloqiy tarbiyalash, sog‘lom turmush tarzini targ‘ib qilish maqsadida «Zumradoylar davrasi» to‘garaklari, zamonaviy ta‘lim dasturlari joriy qilindi.

Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 maydagi «O‘zbekiston Respublikasi maktabgacha ta‘lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida»gi PQ-4312 qarori, Vazirlar Mahkamasining 2019 yil 13 maydagi “Maktabgacha ta‘lim tashkilotlari faoliyatini yanada takomillashtirish chora tadbirlari to‘g‘risida”gi 391-son, 2019 yil 25 iyuldagi “Davlat maktabgacha ta‘lim muassasalarida sog‘lom ovqatlantirish tizimini yanada takomillashtirish to‘g‘risida”gi 626 son qarorlarida belgilab berilgan vazifalar ijrosini ta‘minlash, ulardagi maktabgacha yoshdagi bolalarning jismoniy va fiziologik imkoniyatlarini rivojlantirishga oid yondashuvlarni amaliyotga joriy etish talab etiladi.

O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasida “...maktabgacha ta‘lim muassasalari tarmog‘ini kengaytirish va ushbu muassasalarda bolalarning har tomonlama intellektual, estetik va jismoniy rivojlanishi uchun shart - sharoitlarni tubdan yaxshilash, bolalarning maktabgacha ta‘lim bilan qamrab olinishini jiddiy oshirish va foydalanish imkoniyatlarini ta‘minlash, pedagog va mutaxassislarining malaka darajasini yuksaltirish” kabi vazifalar belgilanib, bugungi kunda maktabgacha ta‘lim tashkilotlarida bolalarning jismoniy va fiziologik imkoniyatlarini rivojlantirishning innovatsion texnologiyalarini ishlab chiqish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Respublikamizda va xorijiy davlatlarda maktabgacha ta‘lim tizimi muammolari, tizimni rivojlantirish yo‘llari, maktabgacha ta‘lim tashkilotlarida ta‘lim - tarbiya jarayonlarini tashkil etishga bag‘ishlangan tadqiqotlar amalga oshirilmoqda.

Tadqiqotlarda qayd etilishicha, 3 yoshdan 6 yoshgacha – maktabgacha bo‘lgan davr rivojlanishga ontogenetik imkoniyatlarning to‘xtovsizligi orqali amalga oshiriladigan umumiy sensitivlik nuqtai nazaridan ilk go‘daklik davrining to‘g‘ridan - to‘g‘ri davomi hisoblanadi. Bu davrda bolada barcha harakat ko‘nikmalari rivojlanib, takomillashishda davom etadi, biroq uning tevaragini o‘rab turgan olam bilan muloqoti hozircha cheklangan bo‘ladi. Asta-sekin bolalar mustaqil bo‘la boshlaydilar, ularning organizmi mustahkamlanadi, harakatlari ancha aniq, ishonchli, tezkor bo‘la boshlaydi. Uy ro‘zg‘or buyumlari, o‘yinchoqlar bilan bajariladigan harakatlarning takomillashuvi hayotiy tajribaning boyishiga yordam beradi. Harakatlar yanada aniq, ongli, maqsadli bo‘lib qoladi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda tana hali yetarlicha turg‘un emas, ya‘ni ularning harakat imkoniyatlari ham cheklangan. Shunga qaramasdan ularning asab tizimi tez rivojlanadi, skeleti o‘sib, mushak tizimi mustahkamlanadi, harakatlar takomillashadi.

Bola gavdasining umumiy statik beqarorligi, hamda dinamik imkoniyatlari cheklanganligi 3-4 yoshlilarga xos bo‘lib, bu yoshda gavdaning yuqori qismi, yelka satxi mushaklari va bukuvchi mushaklar nisbatan yaxshi rivojlanadi. Shuningdek, 3-4 yoshli bolalarda harakatlar yetarlicha muvofiq bo‘lmagani holda harakat faolligi yuqori darajada bo‘lib, bu harakatlarda yirik mushak guruhlarini ishtirok etadi. Mazkur davrda uzoq muddat bir xil vaziyat saqlab turilsa yoki bir turli harakatlar bajarilaversa, ularda tez toliqish kuzatiladi.

O‘sib kelayotgan organizmni to‘g‘ri tarbiyalash uchun bola organizmini o‘sish va rivojlanish kabi asosiy xususiyatlarini bilish zarur. O‘sish va rivojlanish barcha tirik organizmlar kabi, odam organizmiga xos xususiyatdir. Organizmning har tomonlama o‘sish va rivojlanishi uning paydo bo‘lgan kundan boshlanadi.

Xulosa qilib shuni ta‘kidlash mumkinki, o‘sib kelayotgan yosh avlodning sog‘ligi, salomatligi masalasi keng qamrovli hodisa bo‘lib, bolaning toliqishi va o‘ta charchashining oldini olish vazifasini ham o‘z ichiga oladi. Shunday ekan, bugungi kunda biz pedagoglarning birinchi navbatdagi vazifasi bolalarning toliqishiga yul qo‘ymasligimiz lozim. Bu masala nafaqat pedagoglarning, balki sog‘likni saqlash tizimi vakillari, otionalarning ham diqqat markazida turishi zarur.

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI AHLOQIY TARBIYALASHNING NAZARIY ASOSLARI

M. Q. Razzoqova

Nizomiy nomidagi TDPU

“Maktabgacha ta’lim

psixologiyasi va pedagogikasi”

kafedrası o’qituvchisi,

N. Karimova talaba

Bolalarning ma'naviy va ahloqiy tarbiyasi shaxsni shakllantiradi, insonning dunyoga bo'lgan munosabatlarning barcha jihatlariga ta'sir qiladi. Ma'naviy-ahloqiy tarbiyaning ahamiyatini inobatga olish qiyin. Axir, bolalikdan asrlangan ahloqiy ta'limning asoslari insonning keyingi harakatlariga asoslangan bo'lib, uning shahsiyatining yuzini shakllantiradi va qiymat tizimini belgilaydi.

Ma'naviy va ahloqiy tarbiyaning maqsadi bolaga jamiyatga, tabiatga va o'ziga nisbatan madaniyatning asoslarini universal ma'naviy va ahloqiy qadriyatlarga tayanishga o'rgatishdir.

Ma'naviy-ahloqiy tarbiya vazifalari qanday?

Bolaga yaxshilik va yomonlik haqidagi asosiy tushunchalarni o'rgating, boshqalarga hurmatni oshiring va jamiyatning munosib a'zosi bo'lishga yordam bering.

Psixologlar do'stlik, adolat, mehribonlik va mehr kabi tushunchalarni o'rgangan bolalarning hissiy jihatdan yuksalish darajasiga ega ekanligini ta'kidlaydi. Bundan tashqari, ular boshqalar bilan muloqot qilishda va turli xil qiyin vaziyatlarga nisbatan ko'proq bag'rikenglikda muammolarga duch keladilar.

Shuning uchun ota-onalar oilada ma'naviy va ahloqiy tarbiya berish uchun poydevor qo'yishni boshlashlari juda muhimdir. Maktabgacha yoshdagi bolada oddiy haqiqatlarni o'zlashtirish uchun eng ma'qul narsa bo'ladi, bu esa o'z harakatlarini aniqlaydi.

Bolalarning ma'naviy va ahloqiy tarbiyasida oilaning roli

Yosh maktabgacha yoshdagi bolalarni ma'naviy-ahloqiy tarbiyalash, birinchi navbatda, oilaning ta'siri ostida. O'zida xatti-harakatlarning normalari va tamoyillari bolaning o'zi tomonidan qabul qilinadi va standart standart sifatida qabul qilinadi. Ota-onalarning misollari asosida, bola yaxshi va yomon narsalar haqida o'z fikrini qo'shib qo'yadi.

6 yoshgacha bo'lgan bola ota-onasini butunlay ko'chiradi. Agar siz ulardan uzoqroq bo'lsangiz, bolani oliy maqsadlarga rioya qilishga chaqirishingiz foydasiz. Misol keltiring, farzandlaringizning yashashini xohlaganingizcha yashashingiz mumkin.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni ma'naviy-ahloqiy tarbiyalash yo'lida o'zini o'zi tarbiyalash yaxshi yordam berishi mumkin. Bolani har tomonlama rivojlantirish, boshqalarning xatti-harakatlarini muhokama qilish, yaxshi ishlarga rag'batlantirish. Maktabgacha tarbiyachilarni ma'naviy-ahloqiy tarbiyalashning eng samarali va tasdiqlangan usullaridan biri bu ertakdir. Tasviriy va konkretlik bolalar uchun qanday xatti-harakatlarning joiz ekanligini tushunishga yordam beradi.

Ahloqiy tarbiya - shaxsni har tomonlama rivojlantirishning muhim tarkibiy qismidir. Ahloqiy tarbiya jarayonida bola ahloqiy jihatdan kamolga yetadi. Ahloq kishilarning xulq-atvor normalari va qoidalarini, ularning o'z-o'ziga, boshqa kishilarga, mehnatga, jamiyatga munosabati kabi ahloqiy tushunchalarni o'z ichiga oluvchi ijtimoiy ongning alohida bir shaklidir. Ahloqiy tarbiyaning vazifasi va mazmuni maktabgacha ta'lim tashkilotidagi ahloqiy tarbiya berishning asosiy printsiplari va pedagogik shart-sharoitlariga rioya qilish asosida bajariladi.

Ahloqiy tarbiya metodlari quyidagi guruhlariga bo'linadi:

1-guruh ahloqiy ongni, ya'ni ahloqiy tasavvur va bilimlarni, ularni bajarish hohishini shakllantirishga qaratilgan metodlar.

2-guruh madaniy xulq-atvor va ijobiy munosabatlarni shakllantirishga qaratilgan metodlar.

3-guruh ahloqiy his-tuyg'ular va munosabatlarni rag'batlantirishga qaratilgan yordamchi metodlardir.

Maktabgacha yoshdagi bolalarning Kaykovusning “Qobusnoma“ asaridagi komil inson tarbiyalashga oid ma'naviy-ahloqiy qarashlaridan foydalanish holatini o'rganish, tahlil qilish bir qator omillarni amalga oshirish va tahlil qilishni talab qiladi:

Bolalar buyuk allomalar asarlarini tushunmasliklari sababli, ma'nosini anglab olishga tajribalarini yetarli emasligi.

MUNDARIJA

1.	Umarov A.Yu. KIRISH SO‘ZI	3
I-SHO‘BA		
“PROFESSOR OYSHA HASANBOYEVA PEDAGOGIK QARASHLARIDA MAKTABGACHA VA BOSHLANG‘ICH TA‘LIMNI UZVIYLIGI HAMDA IZCHILLIGI”		
2.	Ibragimova G.N. EZGULIKKA YO‘G‘RILGAN UMR	4
3.	Abdullayeva B.S., Gapparova M.E. BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARNING KASBIY KOMPETENTLIGINI SHAKLLANTIRISH VA RIVOJLANTIRISH	5
4.	Mirsoliyeva M.T. MAKTABGACHA TA‘LIM TASHKILOTI, OILA VA MAHALLA HAMKORLIGI FAOLIYATINI TASHKIL ETISHNI TAKOMILLASHTIRISH MEKANIZMLARI	7
5.	Кадирова Ф.Р. ПОДГОТОВКА И СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СПЕЦИАЛИСТОВ В СИСТЕМЕ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ	8
6.	Shodmonova Sh.S., Mamadaliyeva M.X. MAKTABGACHA TA‘LIM TASHKILOTLARI TARBIYALANUVCHILARINING TA‘LIM JARAYONIDA AXBOROT MADANIYATIGA OID BILIMLARNI SHAKLLANTIRISH	9
7.	Aripova S., Abdulazizova M. MAKTABGACHA TA‘LIM TIZIMIDA O‘YINLAR TEXNOLOGIYASINI OLIB BORISHNING SHAKL VA USULLARI	11
8.	Abdullayeva M.M. ESHITISHDA NUQSONI BO‘LGAN MAKTABGACHA YOSHIDAGI BOLALAR PSIXIK RIVOJLANISHINING XUSUSIYATLARI	12
9.	Axmedjanova F.K. BOLANING MAKTABGA TAYYORGARLIGI	13
10.	Alimbayeva N. MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI MASHG‘ULOTLARDA KATTALAR MEHNATI BILAN TANISHTIRISH	15
11.	Babayeva D.R. MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR NUTQINI O‘STIRISHDA DIDAKTIK O‘YINLARDAN FOYDALANISH	16
12.	Grebenyuk M.V., Savochkin M.P. INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES AS A MEANS OF DEVELOPING COGNITIVE ACTIVITY OF PRESCHOOL CHILDREN	17
13.	Джанпеисова Г.Э., Мухамадалиева Х. СПЕЦИФИКА ИСПОЛЬЗОВАНИЯ КОМПЬЮТЕРНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ ДОШКОЛЬНОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ	18
14.	Djanpeisova G.E., Xalilova D. MAKTABGACHA TARBIYA YOSHIDAGI BOLALARNI O‘QITISH VA RIVOJLANTIRISHDA MULTIMEDIA VOSITASIDAN FOYDALANISH	20
15.	Esonova M.A., Abduqahhorova M. BOLALARNI INTELLEKTUAL RIVOJLANISHIDA KOMPYUTER TEXNOLOGIYALARINI O‘RNI	21
16.	Kayumova D.K. BUYUK SIYMOLAR JASORATI NAMUNASIDA MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA MA‘NAVIY-AHLOQIY TUSHUNCHALARNI SHAKLLANTIRISH	23
17.	Kayumova N.M., Gulyamova N.B. BOLANI MAKTABDA O‘QISHGA AQLIY TAYYORGARLIGI	24
18.	Ким И.Н. ПРЕДМЕТНО-РАЗВИВАЮЩАЯ СРЕДА В ДОО КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ ДОШКОЛЬНИКА	25
19.	Qodirova S. BOSHLANG‘ICH TA‘LIMDA TEXNIK VOSITALAR YORDAMIDA O‘QITISHNI TASHKIL ETISHNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	26
20.	Qarabayev J.R., Bobomirzayeva N. BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARINI INTERFAOL METODLAR ASOSIDA MUSTAQIL FIKRLASHGA O‘RGATISH	27
21.	Qarabayev J.R., Abdurahmonova R.X. BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARINI YANGI PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA MUSTAQIL FIKRLASHGA O‘RGATISH METOD VA VOSITALARI	29
22.	Qurbonova D., Tuxtasheva R. MAKTABGACHA TA‘LIM MUASSASALARIDA MULTIMEDIA VOSITALARI ASOSIDA O‘QITISH JARAYONINI TASHKIL ETISH	30

23.	Kalbayeva X.J. MAKTABGACHA YOSHDAGI RIVOJLANISHDA NUQSONI BO'LGAN BOLALARNI MAKTAB TA'LIMIGA TAYYORLIGINI TAKOMILLASHTIRISH	31
24.	Mahkamova B.I. BOSHLANG'ICH TA'LIMDA INNOVATSION FAOLIYAT	32
25.	Muminova D.A. BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA KITOBXONLIK KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH MAZMUNI VA ASOSIY BOSQICHLARI	34
26.	Mirsagatova N.S., Shoybo'tayeva G., Temirova M. KICHIK YOSHDAGI BOLALARGA CHET TILINI O'RGATISHNING TARBIYAVIY MASALALARI	36
27.	Mahmudova G.A. O'QUVCHILARDA EKSKURSIYA TURIZMI VOSITASIDA VATANPARLIK TUYG'USINI SHAKLLANTIRISHNING DIDAKTIK IMKONIYATLARI	37
28.	Irisboyeva Yo.O'. BOLANI MAKTABGA TAYYORLASHDA TIBBIY KO'RIKNING AHAMIYATI	38
29.	Irisboyeva Yo.O'., Negmatillayeva D.B., Aripbayeva R. BOLANING MAKTAB TA'LIMIGA AQLIY TAYYORLIK SHAKLLARI	39
30.	Irisboyeva Yo.O'., Raxmatova R.E., Bobojonova M.O. BOLALARNING MAKTABGA PSIXOLOGIK TAYYORGARLIGINING O'ZIGA XOSLIGI	40
31.	Irisboyeva Yo.O'., Mirsoatova N., Erkinova M. BOLALARNI MAKTABGA TAYYORLASHDA TA'LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	41
32.	Irisboyeva Yo.O'., Raziyeva T.A. MASHG'ULOTLAR - MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTIDA O'QITISHNI TASHKIL ETISH SHAKLI	43
33.	Исламбекова З.И., Досмурзаева А. СИСТЕМА РАННЕЙ ПОМОЩИ ДЕТЯМ С НАРУШЕННЫМ СЛУХОМ	44
34.	Исламбекова З.И., Гарипова М.Р. ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ РЕЧИ У ДЕТЕЙ С НЕДОСТАТКАМИ СЛУХА	45
35.	Исламбекова З.И., Билалова Р. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ РАЗЛИЧНЫХ ВИДОВ ВОСПРИЯТИЯ РЕЧИ У ДЕТЕЙ С НАРУШЕНИЯМИ СЛУХА	47
36.	Ibragimova L.S., Shokirxo'jayeva S. MAKTABGACHA YOSHDAGI ESHITISHDA NUQSONI BO'LGAN BOLALARNING SO'Z BOYLIGINI RIVOJLANTIRISH	49
37.	Yo'ldosheva Sh. BOSHLANG'ICH TA'LIM O'QITUVCHISINING IJODKORLIK QOBILİYATI VA UNING TA'LIM – TARBIYADAGI O'RNI	50
38.	Ibragimova L.S., Nematullayeva D.A. MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR UCHUN O'YIN FAOLIYATINING AHAMIYATI	51
39.	Nosirova U.A. OG'IR NUTQ KAMCHILIGIGA EGA BO'LGAN BOLALARNI SAVOD O'RGATISH	53
40.	Нажмиддинова Г.О. ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ РЕЧИ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА	54
41.	Po'latovna M.N. OLIY TA'LIM MUASSALARI FAOLIYATIDA RAHBARLARNING HAMKORLIKDAGI BOSHQARUVINI TAVSIFLANISHI	55
42.	Pulatova C.M., Raximjonova Sh. MAKTABGACHA YOSHDAGI ESHITISHIDA NUQSONI BO'LGAN BOLALARNI RIVOJLANTIRISH	57
43.	Pulatova C.M. MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI SENSOR RIVOJLANTIRISH	58
44.	Рахимова Ф.М. ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ РЕЧИ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА	59
45.	Рузметова Х.А., Фатхуллаева М.К. ТРУДОВОЕ ВОСПИТАНИЕ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА	61
46.	Romanova L. MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA BOLALARNING JISMONIY VA FIZIOLOGIK IMKONIYATLARI	62
47.	Razzoqova M.Q., Karimova N. MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI AHLOQIY TARBIYALASHNING NAZARIY ASOSLARI	64
48.	Rasulov E. MAKTABGACHA TA'LIM MUASSASALARIDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI	65